

COSUN

MAGAZINE

05
2019

GIJS OOGST MET LAGEDRUKBANDEN

4

6

Grote
opbrengstverschillen

8

'De leidraad is
onderlinge solidariteit'

10

Let op het rooiwerk
en de verlading

INDEX

Van de voorzitter	3
Gijs oogst met lagedrukbanden	4
Grote opbrengstverschillen	6
Efficiënt bieten verladen	7
'De leidraad is onderlinge solidariteit' ..	8
Let op het rooiwerk en de verlading. 10	
IRS-informatie	12
Kort Nieuws	16

CONTACT

Cosun, redactieadres

Postbus 3411, 4800 MG Breda
076-5303307

secretariaat.rvb@cosun.com

www.cosunleden.nl

Suiker Unie centraal agrarische dienst

Postbus 100, 4750 AC Oud Gastel
0165-525252

agrarischedienst@suikerunie.com

www.cosunleden.nl

COLOFON

Cosun Magazine

is een uitgave van Coöperatie
Koninklijke Cosun U.A. voor
leden van Cosun

Fotografie in dit nummer

Royal Cosun, Suiker Unie, IRS,
Michel Heerkens en Ruben Schipper

Foto-omslag

Gijs van der Woerd, bietenteler en
loonwerker in Zoelen (Gld)

Basisontwerp

Koenders Design

Opmaak en druk

SMG-groep, Hasselt

© Coöperatie Koninklijke Cosun U.A., 2019

NIEUWE FABRIEK AVIKO

Aviko gaat in Poperinge (België) een volledig nieuw productiebedrijf bouwen voor diepgevroren frites en aardappelvlokken, bestemd voor West-Europa, Azië en Zuid-Amerika. Aviko is één van Europa's grootste producenten van verse, diepgevroren, gedroogde en specialty aardappelproducten. De Aviko-vestiging in het nabijgelegen Proven, een deelgemeente van Poperinge, gaat zich volledig toeleggen op de productie van aardappelspecialiteiten. Nu wordt daar ook nog diepgevroren frites geproduceerd. De nieuwe fabriek heeft een capaciteit van 175.000 ton diepgevroren frites en 11.000 ton aardappelvlokken per jaar.

SUIKERBIETENBIER

De suikerbiet kent vele toepassingen: suiker, melasse, groengas, veevoer en bioplastics. En.....sinds dit voorjaar ook bier! De onlangs gestarte Brouwerij Hopperveld gebruikt voor haar 'N Bietje Hoppig'-bier West-Brabantse suikerbieten. Het betreft zogeheten IPA-bier. IPA staat voor India Pale Ale. Aan dergelijke biersoorten wordt meer hop toegevoegd dan bij de pilsproductie. Doordat de suikerbieten vroeg in het brouwproces worden toegevoegd, zijn geen extra suikers nodig om het te brouwen. Meer informatie over het bier staat op www.facebook.com/hopperveld.

STICHTING VELDLEEUWERIK STOPT

Stichting Veldleeuwerik stopt per 1 januari. De Stichting heeft zich jarenlang ingezet voor verdere verduurzaming van de akkerbouw. Daarin heeft Suiker Unie ook een rol gehad. Veldleeuwerik is uitgegroeid tot een praktijknetwerk voor de akkerbouw. Het uitwisselen van praktijkervaringen moet nu op een andere wijze plaatsvinden. Helaas is de Stichting er niet in geslaagd een sluitende begroting voor 2020 te realiseren. Te veel ketenpartners zijn de laatste jaren afgehaakt, waardoor de inkomsten te ver terugliepen.

WAT ONS BINDT

De maat was vol! Afgelopen dinsdag 1 oktober heeft er een groot boerenprotest plaatsgevonden in Den Haag. Het protest was een reactie op de bezetting van een varkensbedrijf afgelopen voorjaar en de onzalige plannen voor halvering van de veestapel als oplossing voor de stikstofcrisis. De negatieve beeldvorming en de geringe waardering die maar steeds wordt uitgestrooid over de land- en tuinbouwsector en de geringe waardering die men hiermee uitsprekt, geeft een gevoel van teleurstelling en frustratie, maar ook machteloosheid. Het is goed dat met deze actie hieraan een stem is gegeven. Om die reden heeft Cosun bijgedragen aan de advertentiecampagne met het motto #trotsopdeboer. Cosun is trots op haar boeren, die iedere dag met ziel en zaligheid zorgen voor gezond, veilig en duurzaam geproduceerd voedsel. De actie heeft veel sympathie gekregen, maar de komende weken zullen moeten uitwijzen of de boodschap werkelijk ter harte wordt genomen.

Campagne

De campagne is nu alweer een maand onderweg en de eerste bieten zijn onder droge omstandigheden gerooïd. Het suikergehalte is gemiddeld genomen boven verwachting, maar komt wel van bieten die minder last hebben gehad van de droogte van afgelopen zomer. De opbrengstverwachting blijft vooralsnog steken op 14 ton suiker per hectare.

Het toewijzingspercentage voor seizoen 2020 is op 105% gezet. Maar het is niet de bedoeling meer suiker te verwerken dan in seizoen 2019. Voor deze campagne is afgelopen jaar meer rietsuiker ingekocht, maar de bedoeling is die hoeveelheid weer te verminderen en meer bietsuiker te verwerken. Bietsuiker is nu eenmaal efficiënter te verwerken en levert hiermee een hogere winstbijdrage. Suiker Unie verwacht met deze suiker in Europa een goede afzetmarkt te kunnen bedienen voor seizoen 2020/2021.

Veranderingen

De wereld waarin we leven is altijd al aan veranderingen onderhevig geweest. Veranderingen lijken sneller te gaan dan ooit tevoren. Het voeden van een snel groeiende wereldbevolking, de vraag om positief bij te dragen aan een klimaatakkoord, de wens om zuiniger om te gaan met hulpstoffen en grondstoffen meer te hergebruiken, circulair denken en veranderende voedingspatronen. Wat ons bindt in de coöperatie, zijn onze gewassen, onze planten. Daarin zit heel veel en ze dragen oplossingen aan bij veel maatschappelijke thema's. Gewassen leggen CO₂ uit de atmosfeer vast in organische stof van de bodem, dragen bij

aan voedingsvraagstukken, kunnen een oplossing bieden voor duurzame energie. Bijproducten uit de plantaardige verwerking worden bijvoorbeeld hergebruikt in veevoeding of als grondstof voor de chemische industrie. Onze gewassen met alles wat we daaruit kunnen maken, dragen positief bij aan het leven hier op aarde.

Visie

Binnen Cosun is de afgelopen maanden hard gewerkt om deze visie verder te ontwikkelen. Het is belangrijk om hier helderheid en verder richting aan te geven. De bedoeling is om deze herfst met de ledenraad hierover verder het gesprek aan te gaan en in de aanstaande kringvergaderingen van februari deze visie aan u te kunnen tonen. We weten dat er geld verdiend moet worden, maar we hebben gezien dat we niet aan de kant kunnen blijven staan en 'het' laten gebeuren. We moeten verantwoordelijkheid nemen, zodat we als telers aan de basis staan van en trots kunnen zijn op een betere toekomst.

Dirk de Lugt
Voorzitter

GIJS OOGST MET LAGEDRUKBANDEN

Duurzaamheid en goed bodembeheer zijn ook tijdens de bietencampagne steeds meer een thema. Gijs van der Woerd uit het Gelderse Zoelen heeft geïnvesteerd in een bandendrukwisselsysteem voor zijn bietenrooier en een overlader. Gijs heeft een akkerbouw- en loonwerkbedrijf. Hij heeft tien vaste en twintig tijdelijke medewerkers in dienst.

De bieten van Gijs van der Woerd staan er zo aan het einde van het groeiseizoen tamelijk goed op, verzekert hij. "Het was dan wel een droog jaar, maar door de goede bodemstructuur is de droogteschade beperkt gebleven. Wel hebben we pleksgewijs last gehad van vergelingsziekte. Problemen met cercospora waren er vooral op percelen die aanliggen tegen een perceel waar vorig jaar bieten stonden."

Vroege voorbereiding

Voor Gijs begint het nieuwe bietenseizoen altijd al vroeg in de herfst. Als voor- en navrucht van de bieten teelt hij graan. "We leggen het perceel vroeg in de herfst al klaar voor het voorjaar. We zaaien dan in één werkgang, met voor op de trekker een egalisatierol. Dus zonder grondbewerking vooraf. Dan heb je minder structuurschade en houdt de grond meer

draagkracht. We zaaien met een schijvenzaaimachine." Ook in het groeiseizoen probeert hij de structuur van de grond zo weinig mogelijk aan te tasten. Tot bij de oogst aan toe.

Rooien

Gijs heeft 30 hectare bieten en ruilt grond met klanten waarvoor hij er ook nog eens 50 teelt. Op zijn bedrijf op de Betuwse rivierklei teelt hij verder graan, uien, pootaardappelen, maïs en zaai-zaaden (koolzaad, graszaad en bladramenas). Het loonbedrijf van Gijs en zijn vrouw Wandí rooit hoofdzakelijk bieten tussen Utrecht en de Duitse grens. Daarnaast heeft het bedrijf klanten in Flevoland. Gijs: "Als de weersomstandigheden goed zijn, draaien we 24 uur per dag door. We streven ernaar rond 1 december ieders bieten aan de hoop te hebben liggen. Maar er zijn altijd telers die later willen rooien."

Afvoeren via spuitspoor

Gijs werkt op zijn bedrijf en bij een aantal klanten met vaste spuitsporen. Ook de bietenoogst wordt afgeleverd via die, met GPS gemaakte spuitsporen. Zijn bietenzaaimachine werkt met sectorcontrole. "Aan de buitenkant van het perceel zaaien we de bieten dikker om het gewas mooi egaal te krijgen. De spuitsporen zelf zaaien we niet." Het voordeel van een vast spoor is dat alleen daar de bodemstructuur beschadigd wordt. Gijs: "Je rijdt zo minder schade op een perceel. We zien dat terug in de opbrengst bij andere gewassen. Ook in het brandstofgebruik merk je het. Waar de grond vast gereden is, ploegt het het zwaarst."

Bandendrukwisselsysteem

Van der Woerd heeft omwille van de bodemkwaliteit flink geïnvesteerd in zijn machinepark. Zo heeft zijn bietenrooier (een drie-assige Vervaet) een banden-

drukwisselsysteem. "Er zit de grootste maat Ultraflex-banden onder. We kunnen daardoor rijden met een 40 procent lagere bandenspanning bij hetzelfde gewicht aan bieten." De bandenspanning wordt afhankelijk van de ondergrond opgevoerd of verlaagd. Dat gebeurt met behulp van een compressor die geregeld wordt vanuit de cabine. Ook steeds meer trekkers worden tegenwoordig met zo'n bandendrukwisselsysteem uitgerust.

Ultraflex-banden zijn heel flexibel. Gijs: "De Ultraflex-band op de rooier heeft een grondcontact van 1 m², maximaal 1 kilo per cm²." De drie-assige rooier heeft 4 ton meer bunkercapaciteit dan een twee-assige. "Verdeeld over zes wielen in plaats van vier. Bij een twee-assige moet de bandenspanning altijd hoog zijn. Bij het optillen krijg je namelijk extra druk op de voorste twee. Bij een drie-assige is die minder", legt Gijs de voordelen uit.

Ook op kleinere percelen is een drie-assige rooier met lagedrukbanden handig, vertelt hij. "Je kunt gemakkelijker een rondje maken en op de kopakker lossen, waardoor je zo min mogelijk schade aan de bodemstructuur krijgt. Bij een rooier met een kleine bunker moet je vaker het perceel op. Je komt zo ook vaker op de slechte plekken."

Overlaadwagen

Gijs heeft dit jaar ook geïnvesteerd in een overlaadwagen en een trekker met grote Ultraflex-banden. Het bodemcontact is vele malen groter dan van een gewone

landbouwband. De overlader (laadcapaciteit: 20 ton) wordt gebruikt om de bieten vanaf het perceel voor transport over de weg over te laden op een andere kipper. Ook dat spaart de bodemstructuur. "Je blijft zo voortdurend met lage bandenspanning op het perceel rijden. Het voordeel is dat je op de weg kunt blijven rijden met banden op hoge bandenspanning. En de wegen blijven schoon."

De overlaadwagen kan overigens ook flexibel voor gewoon wegtransport ingezet worden. De compressor regelt de bandenspanning van trekker en wagen. Gijs: "Je kunt er een mooie bietenhoop mee storten zonder de bieten te beschadigen."

Goede investering

"Zeker voor loonwerkers en grote akkerbouwbedrijven, die veel over de weg moeten, is het bandendrukwisselsysteem de toekomst", vervolgt hij. "Het is een grote investering, maar het betaalt zich terug. In minder brandstofverbruik en minder slijtage. En op het gebied van bodemverdichting ga je er heel hard op vooruit. Als loonwerker heb je daar natuurlijk niet direct iets aan, maar als teler juist heel veel." Veel akkerbouwers kijken bij investeringen in nieuwe techniek graag eerst even de kat uit de boom. Logisch, want met de voortschrijdende technische mogelijkheden stijgen ook de investeringsbedragen, terwijl de praktische meerwaarde van een nieuwe techniek niet altijd direct duidelijk is. Dat is bijvoorbeeld het geval met de

'1 december bieten aan de hoop'

precisielandbouw, zegt Gijs.

Met een collega-loonwerkbedrijf en een landbouwkundig adviseur heeft hij daarom de adviesdienst Bodempartners opgericht die telers adviseert hoe ze met precisielandbouw maximaal resultaat kunnen halen. Ook bodemscanwerk hoort daarbij. "Niet iedereen is zich er bijvoorbeeld van bewust dat je GPS-techniek bijvoorbeeld ook kunt gebruiken om plaatsspecifiek te bekalken en er de organische stoftoevoer mee kunt reguleren", vertelt hij.

Risico's nemen

Bieten rooien moet je vooral bij mooi weer doen, benadrukt Gijs. "Je moet het moment pakken. Sommige telers willen in november geen bieten rooien, omdat ze dan zo lang moeten liggen. Door later te oogsten neem je veel risico. Je loopt kans je bodem te beschadigen door natte oogstomstandigheden. Je hebt meer kans op rooi- en bewaarverliezen, op vorstschade en op meer tarra. En je wintergraan krijgt een slechtere start doordat het later ingezaaid kan worden. Telers zouden daar meer over na moeten denken. Beter op tijd gerooid en ze netjes aan de hoop dan onnodig risico's nemen."

Ton Schönwetter

De overlaadwagen is flexibel inzetbaar

GROTE OPBRENGSTVERSCHILLEN

De bieten laten grote opbrengstverschillen tussen de regio's zien. Boosdoener is vooral de droogte. Maar er is ook schade door vergelingsvirus en bladschimmels. De campagne duurt naar verwachting zo'n 18 weken.

De agrarische dienst verwacht een opbrengst van 82 ton wortelopbrengst en 17% suiker. Dat komt op 14 ton suiker per hectare. De eerste weken van de campagne tonen al een flinke stijging van het suikergehalte: van 16% naar 16,5%. We zien grote verschillen tussen de regio's zowel in wortelopbrengst alsook in suikergehalte. Over het algemeen scoren de kleigronden relatief goed, terwijl de lichte grond tegenvalt. In totaal wordt een bietenoogst verwacht van 6,7 miljoen ton. De beide fabrieken draaien op volle toeren. In het begin van de campagne had de fabriek in Dinteloord met diverse storingen te maken, waardoor de verwerking een paar dagen vertraging opliep.

Gemis neonics

Helaas wordt bewaarheid waar we al bevreesd voor waren. Het verlies van de neonicotinoïden geeft schade. Enerzijds vanwege bodeminsecten die dit voorjaar in vooral de noordelijke kleigebieden tot verminderde plantaantallen leidde. An-

derzijds vanwege het niet afdoende kunnen beheersen van de groene perzikluis, waardoor met name in het zuidwesten van het land vergelingsvirus zich op heel veel percelen manifesteert. Een eerste beoordeling laat zien dat in haarden met vergelingsvirus het suikergehalte tot 1,5% lager is.

Hoewel de bladziekten zich dit jaar relatief laat manifesteerden, ontwikkelt de aantasting zich toch nog fors in diverse regio's. Dit betreft met name cercospora, waarvan meer en meer telers de indruk hebben dat de bestaande middelen een verminderde werking hebben. Het IRS onderzoekt of dit te maken heeft met resistentieontwikkeling van de schimmel.

Droogte

Na het droge 2018 laat ook 2019 tot half september in veel gebieden een fors geringere neerslaghoeveelheid zien. Dit komt ook terug in de lagere opbrengsten op de lichte grond in ruwweg de oostelijke helft van het land.

Ook elders in Europa leidt de droogte tot lagere opbrengsten, bijvoorbeeld in

België, Frankrijk, Noord-Duitsland en Polen. De verwachting is dat de Europese suikeroogst lager zal zijn dan in een gemiddeld jaar. Dat leidt tot een afname van de voorraad. Er mag verwacht worden dat een verder herstel van de Europese suikerprijzen plaatsvindt. Onder meer vanwege die verwachting en om de kostprijs van de eigen productie laag te houden streeft Suiker Unie in 2020 naar een areaal vergelijkbaar met dat in 2017 en 2018.

Wereldmarkt

Op de wereldmarkt zijn de prijzen nog laag. De voorraden op wereldniveau zullen volgens analisten gaan dalen. Dit toont zich nu nog niet in de prijs, maar dat wordt volgend jaar wel verwacht. Naast de ontwikkelingen in vraag en aanbod van suiker heeft de olieprijs, via de bio-ethanol, ook invloed op de suikerprijs. Dat was onder andere zichtbaar toen olieraffinaderij-installaties in Saoedi-Arabië doelwit waren van drone-aanvallen.

Gert Sikken

EFFICIËNT BIETEN VERLADEN

De bietenverlading gebeurt 6,5 dag 24 uur per dag. Voor een efficiënte aanvoer is het achterland ingedeeld in zogeheten oplaadrayons. Die zijn zo ingedeeld dat gedurende de gehele campagne elke dag voldoende bieten worden verladen.

Per dag komen er uit een oplaadrayon globaal 65 tot 75 bietenvrachten naar de fabriek. Voor Suiker Unie rijden dag en nacht in totaal zo'n 350 vrachtwagens. Om de fabrieken van voldoende bieten te kunnen voorzien worden landelijk zo'n 33 oplaadmachines ingezet. In het midden van het land draait een aantal daarvan 12 uur (overdag). Dat gebeurt om optimaal de combinatie te kunnen maken met het pulptransport.

Kraan en tarra

De bietenverlading gebeurt hoofdzakelijk met een kraan met een bak van gemiddeld 2.200 liter. Door zijn grote wendbaarheid kan hij daarmee een vrachtwagen binnen 10 minuten vol laden. De wieltjes aan de bak zorgen ervoor dat de bieten verladen worden met zo min mogelijk beschadiging aan de ondergrond. Bij bieten op onverharde ondergrond laadt de kraan meer grond mee. Dat is jammer, omdat ze juist met zo min mogelijk tarra zijn gerooid. Uit de praktijk blijkt dat bij bieten van een onverharde ondergrond gemiddeld 3% meer tarra wordt vastgesteld. Voorwaarde bij

verlading is dat de vrachtwagen op een verharde ondergrond moet staan. Dit betekent dat de bieten in een hoop langs de weg of op een plaat/erf gestort moeten worden. Bieten in een hoop mogen niet te breed gestort zijn in verband met de maximale reikwijdte van de kraan.

Shovels

In sommige regio's, bijvoorbeeld in een deel van Drenthe, worden bieten met een shovel verladen. In deze gebieden zorgt de ontsluiting voor problemen, zoals bomen/struiken en langgerekte percelen met te smalle kopakkers langs de weg. Suiker Unie zet drie shovels in. Door met een shovel te verladen kunnen ze toch worden gestort in een hoop op het perceel. Nadeel kan zijn dat onder minder droge omstandigheden de grond extra wordt aangereden, wat nadelig is voor de structuur. Een shovel is voor verlading iets duurder dan een kraan. De shovel laadt bieten aan de hoop van onder naar boven op. Een kraan doet dat van bovenaf. Een shovel verlaadt op een egalere wijze, waardoor over het algemeen de tarra gelijkmatiger verdeeld is over de vrachten. Bij laden met een

kraan kan dat meer variëren, afhankelijk van welk deel van de hoop wordt verladen. Maar uiteindelijk gaat het om het gemiddelde van de partij en dat verschilt nauwelijks.

Bietenreinigers

Suiker Unie heeft verder vijf bietenreinigers ('muizen') aan het werk die reinigen en laden. Suiker Unie is destijds met twee reinigers gestart, omdat de bieten in Duitsland werden verwerkt. Voorwaarde voor levering was dat de bieten eerst gereinigd moesten worden. Voorreiniging geeft gemiddeld 27% minder tarra. In het voormalige werkgebied van CSV COVAS zijn daarna overal bietenreinigers ingezet. Inmiddels worden bieten in Limburg, Oost-Brabant en de Achterhoek verladen met een reiniger. Het reinigingseffect is overigens onder droge omstandigheden soms minder dan verwacht mag worden, omdat sommige bietenrassen diepere wortellijsten hebben dan andere. Het inzetten van reinigers is niet overal financieel haalbaar.

Arno Huijsmans

'DE LEIDRAAD IS ONDERLINGE SOLIDARITEIT'

"De essentie van een coöperatie is dat je samen werkt aan het bereiken van een gezamenlijk doel", zegt Sander Wijkstra. Het leidend principe is onderlinge solidariteit. Sander is sinds 2015 extern lid van de raad van beheer van Cosun. Hij is zelfstandig adviseur, gespecialiseerd in finance and controlling.

Extern lid Sander Wijkstra voelt zich thuis in de coöperatieve wereld. Het is vooral de vorm van samen ondernemen en de manier waarop de aansturing van een coöperatie functioneert. "Toch iets anders dan een vennootschap, waar het bereiken van een nettoresultaat op de korte termijn soms ten koste gaat van ontwikkelingen op de lange termijn", vindt hij. De hectische bedrijvigheid van een suikerfabriek in campagnetijd kent hij uit zijn jeugd. "Ik heb bij Cosun een vertrouwd gevoel", vertelt hij. "Mijn opa werkte bij de suikerfabriek in Hoogkerk."

Voor hij bij Cosun kwam, was Wijkstra onder meer lid van de Raad van Commissarissen van de CNB, de coöperatieve

bloembollenveiliging in Lisse. Een coöperatie die qua karakter verschilt van Cosun, stelt hij. "De ledenbetrokkenheid is er veel geringer." Wat vooral te maken heeft met de aard van de coöperatie. Wijkstra: "De CNB is een bemiddelingscoöperatie, waarvan zowel telers als bloembollenexporteurs lid zijn. Cosun is een productcoöperatie. Het onderlinge solidariteitsgevoel is sterker. Dat zie je ook in kringvergaderingen." Bij de CNB was Wijkstra ruim twaalf jaar, tot 2018, commissaris.

Solidariteit

"Bij Cosun is het solidariteitsbeginsel heel sterk verankerd in de coöperatie", gaat hij verder. "Kijk bijvoorbeeld naar de

vroeg- en laatleveringspremie. Dat zijn solidariteitsafspraken." De solidariteitsgedachte zit bijvoorbeeld ook in de regeling voor het bietentoerisme, aldus Wijkstra. "Akkerbouw is een weersafhankelijke activiteit. Je weet nooit zeker hoeveel bieten je kunt gaan leveren. Er moet dus enige speelruimte zijn. Je moet er dan wel vanuit kunnen gaan dat een teler 100% van zijn verplichtingen uitzaait. Een teler die dat niet doet, zoekt het randje op. Dat tast de coöperatieve gedachte van onderlinge solidariteit aan. Dat moet je dus tegengaan. Couulance is goed, maar wel met mate", benadrukt hij. "Het kan ook gebeuren dat een teler een vruchtwisseling heeft met een collega-teler en dat daar iets mis gaat. Voor dat

soort calamiteiten kun je terecht bij de Commissie Ledenzaken. Die kan in dit soort gevallen coulant optreden.”

Verlengstuk van de leden

“Het coöperatiebestuur is het verlengstuk van de leden. De ledenraad zit heel dicht op het beleid. Zij moeten in een besluit meegenomen en overtuigd worden. Dirk de Lugt leidt dat goed”, legt Wijkstra uit. “De raad van beheer heeft de eindverantwoordelijkheid naar de leden, maar de dagelijkse leiding is in handen gegeven van de concerndirectie. Als de directie verkeerd handelt, kunnen wij als bestuur daarop worden aangesproken. Tegelijkertijd is er ook een zekere afstand tot de directie. Die is ook nodig. Anders krijg je een vermenging van verantwoordelijkheden.”

Stakeholders

“In een coöperatie zijn de leden meer stakeholder dan aandeelhouder”, gaat Wijkstra verder. “De leden van een coöperatie zijn als het ware ‘eigenaar’ van de activazijde, de linkerkant van de balans, terwijl bij een NV de aandeelhouders de eigenaar zijn van de rechterzijde. Aandeelhouders derhalve zitten veel meer op afstand van de onderneming”, zegt hij. “Het aandeelhoudersbelang weegt zwaar in dit soort ondernemingen.” Wijkstra, econometrist en werkzaam geweest bij bedrijven als DSM, Shell/Billiton en V&D, ziet daarin overigens wel een kentering. “Ook vennootschappen laten steeds vaker ook andere, maatschappelijke belangen meespelen in hun beslissingen.”

Bietenprijs

De allesbepalende beleidsfactor bij Cosun is de bietenprijs. Cosun is een coöperatie van bietentelers. “Met de vraag waar onze coöperatie structureel mee te maken heeft: Hoe kun je telers motiveren om voldoende bieten te blijven telen? Ook als daar een geringe vergoeding tegenover staat en telers met andere ge-

wassen hun grond beter kunnen verwaarden?”, schetst Wijkstra het coöperatieve dilemma. Bieten telen moet aantrekkelijk blijven. Anders dreigt kapitaalvernietiging in de coöperatie en komt het voortbestaan ter discussie. De oplossing is gezocht in investeringen in nevenactiviteiten die de bietenprijs kunnen ondersteunen en die de teelt door slechte jaren kunnen helpen. Het afgelopen jaar bewees dat beleid op een prettige manier zijn waarde. Met name de resultaten van Aviko vormden een welkome bijdrage aan het Cosun resultaat, omdat Suiker Unie met tegenvallende resultaten te maken had. Sander: “De winst van Aviko afgelopen jaar heeft het verlies van Suiker Unie gecompenseerd, zou je kunnen zeggen.”

‘De solidariteit is sterk verankerd in de coöperatie’

Ook dit jaar wordt het voor Suiker Unie een moeilijk jaar, zo is de verwachting. Verbetering lijkt echter in zicht. Voor de iets langere termijn ziet de suikermarkt er door de nog steeds wereldwijd groeiende consumptie perspectiefrijk uit, voorzien marktanalisten.

Cosun heeft onlangs de beslissing genomen om in België een nieuwe fritesfabriek te bouwen. Sander Wijkstra: “Naar deze investering is lang en heel erg goed gekeken. Fritesconsumptie wordt in

opkomende economieën gezien als een teken van welvaart. Daarom blijft ook China met haar enorme potentie een aantrekkelijk markt om in te investeren. Wil je Aviko haar marktpositie en waarde laten behouden dan zul je moeten investeren.”

Transitie

Naast de doorontwikkeling van de dochterbedrijven streeft Cosun ook naar verdergaande cohesie tussen de afzonderlijke bedrijven. Het beleid is erop gericht de activiteiten van de bedrijven verder op elkaar af te stemmen met als doel meer efficiency en een betere verwaarding van ‘het plantaardige goud’ dat het concern in potentie in handen heeft. Het oog is daarbij met name gericht op de circulaire economie (de biobased economy), die tal van marktkansen biedt voor de coöperatie. “We zitten in een transitiefase”, vertelt Wijkstra. “We hebben ons de vraag gesteld: Wat wil Cosun zijn in het ondernemerslandschap? We zijn een milieubewuste organisatie die duurzaamheid nastreeft, werkt aan de CO₂-reductie en die de maximale verwaarding van de plantproductie centraal stelt. Die visie is concernbreed ontwikkeld en neergelegd in een visiestuk, CONext genaamd. Het wordt komende tijd gedeeld met de leden. We willen dat Cosun-gevoel meer naar voren halen. Dat creëert eenheid en richting.”

Wijkstra tot slot: “De keuze voor de circulaire economie betekent uiteraard ook investeren in R&D. Als je dat niet doet, ben je verkeerd bezig. Als je wilt uitstralen dat je de circulaire economie nastreeft, moet je ook met oplossingen kunnen komen voor problemen die er zijn. Cosun ontwikkelt die en heeft de grondstoffen ervoor. Je maakt gebruik van de aarde. Je hebt dus ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid om er verantwoord mee om te gaan.”

Ton Schönwetter

LET OP HET ROOIWERK EN DE VERLADING

Het is deze campagne weer een hele uitdaging om de ruim 80.000 hectare suikerbieten geoogst, vervoerd en verwerkt te krijgen. Iedereen in de keten draagt daar een 'bietje' aan bij. Voor de teler komt alles aan op zorgvuldig rooiwerk. Maar ook met goed nadenken over de tarra is voordeel te behalen.

Van afgelopen herfst tot voorjaar is de basis gelegd voor een goed, met name vlak en bezakt, zaaibed. Hierdoor kan het gezaaide snel en egaal kiemen en opkomen over het gehele perceel. Een egaal gewas is beter voor de onkruidbestrijding. Een ongelijkmatig gewas is veelal gevoeliger voor ziekten en plagen. Zo lijken luizen een voorkeur te hebben voor percelen met een hollere stand. Snellere opwarming van de bodem bij lage plant aantallen bijvoorbeeld speelt bodemschimmels als rhizoctonia in de kaart.

Rooiverliezen

Een egale opkomst en een gelijkmatige ontwikkeling dragen ook bij aan het leveren van goed rooiwerk, net als een gewas

dat onkruidvrij is. Als deze basis is gelegd, kan de rooimachinist goed rooiwerk leveren. Kijk daar ook zelf naar met hem. Let vooral op het kopwerk en puntbreuk. Neem hiervoor twintig willekeurige bieten van de kipper. Maximaal drie mogen er bladstelen hebben langer dan 2 cm. Bepaal aan de hand van deze twintig tevens de rooiverliezen. Een handig hulpmiddel hierbij is de IRS-app 'Oogstverliezen'. Zie ook het kader in IRS-Informatie op pagina 15. Verlies van hele bieten moet voorkomen worden. Liggen er hele bieten achter de rooimachine op het land, probeer dan de locatie in de machine te vinden waar deze bieten verloren gaan en neem maatregelen om dit te voorkomen. Probeer op ieder perceel de optimale afstelling van de rooier te bereiken. Het doel moet zijn: hele bieten oogsten en leveren zonder groen. Belangrijk is ook om bij het overladen vanuit de rooier op de overlaadwagen/kipper puntbreuk zoveel mogelijk te voorkomen.

Benut rooibare dagen

In de uitbetaling is tarra één van de kwaliteitsgegevens waarmee rekening wordt gehouden. De tarracijfers van de eerste

campagneweken laten een spreiding zien van 3 tot 30%. Een van de goedkoopste methoden om het tarrapercentage zo laag mogelijk te houden is het benutten van rooibare dagen. Helaas zien we jaarlijks dat machines in periodes met gunstige rooiomstandigheden in de schuur blijven staan. Slaat het weer vervolgens om dan wil iedereen tegelijk rooien en wordt tarra en/of structuurschade voor lief genomen. Rooimachines kunnen uitgerust worden met drukwisselsystemen om structuurschade zoveel mogelijk te voorkomen. Het moet echter zoveel mogelijk gecombineerd worden met het benutten van rooibare dagen voor een optimaal effect.

Ondergrond en tarra

Het verschil in tarrapercentage tussen kraan en shovel is gering. Vorig jaar was het verschil op de lichte grond tussen de kraan met het hoogste en die met het laagste tarrapercentage gemiddeld minder dan 2%. De shovel zat daartussenin. Bieten die met een muis worden geladen, worden tijdens het laden gereinigd. Wil men hieruit op zwaardere kleigrond maximaal voordeel halen dan zullen de bieten

na de oogst droog bewaard moeten worden. De grond aan de bieten droogt en krimpt. Tijdens het laden is deze grond makkelijker uit te reinigen. Als bieten onder natte omstandigheden direct voor het laden gerooid worden, is het effect van reiniging door de muis nihil.

Droog of nat seizoen?

Normaal gesproken is het tarrapercentage mede afhankelijk van de zwaarte van de grond. Op zware kleigrond is het tarrapercentage normaal gesproken hoger dan op lichte zandgrond. Echter, na een droog seizoen wordt men op lichte grond vaak verrast door relatief hoge tarracijfers. Na een droog seizoen valt het tarrapercentage op de kleigronden vaak laag uit. De biet is glad, heeft diep geworteld en haalt het benodigde vocht vanuit de ondergrond. Op lichte grond is het gewas veel meer afhankelijk van hemelwater of beregening. Bij regen na een droge periode gaat de biet haarwortels vormen in

Ook bij aanleg bietenhoop bietverlies voorkomen

de bouwvoor. Daaraan blijft bij de oogst grond hangen.

Let op bietenresten

Als de bieten op onverharde ondergrond liggen voor verlading geldt voor elke laadmethode dat die vlak moet zijn. Bieten die in rijsporen en eindvoren blijven liggen, gaan verloren! Voor meer informatie over de eisen die aan de ligplaats worden gesteld, wordt verwezen naar de bro-

chure 'Veilig en snel bieten laden'. Deze staat op het Cosun ledenportaal onder het kopje Campagne.

Als de bieten geladen zijn, blijven er op de laadplek altijd bladresten, bietenpuntjes en grond achter. We zien dat zich hierin ziektekiemen bevinden. Meer hierover staat in IRS-Informatie op pagina 14 en 15.

Jan Albert te Velde

UNITIP EN CERTIFICERING VOEDSELVEILIGHEID

Telers vragen zich wel eens af waarom een afzonderlijke certificering voor voedselveiligheid in bieten nog nodig is, nu iedereen toch al meedoet aan Unitip. Een goede vraag, want de volledige registratie in Unitip is precies wat nodig is voor de verantwoording bij een audit voor voedselveiligheid. De Unitip-registratie is een belangrijk onderdeel van de controle op het bedrijf.

Voor borging van het voedselveiligheidscertificaat moet op het bedrijf een controle plaatsvinden door een onafhankelijke instantie. De administratie dient volledig in orde zijn over de laatste drie jaar. Dat geldt ook voor het invullen van de checklist. Een controle hierop is belangrijk, omdat dit betekent dat de teler zo weet

waaraan hij zich dient te houden. Dit is niet het enige.

Spuut en ligplaats

Bij een audit wordt bijvoorbeeld ook gecontroleerd of de spuit is goedgekeurd en er een spuitlicentie aanwezig is. Als een derde het werk uitvoert, wordt gecontroleerd of die in het be-

zit is van de juiste papieren. Daarnaast dient de ligplaats van de bieten vrij te zijn van ongerechtigdheden, die risico's met zich mee kunnen brengen. Een controle wordt in principe eenmaal per drie jaar uitgevoerd. Zo worden de kosten beperkt gehouden.

Pieter Brooijmans

HERKEN DE DIVERSE OORZAKEN VAN WORTELROT

Bij de oogst van suikerbieten kan wortelrot als onaangename verrassing tevoorschijn komen omdat de kop en het loof bij rotte suikerbieten het langste gezond blijven. Wortelrot kan onder meer veroorzaakt worden door rhizoctonia, violetwortelrot, stengelaaltjes, aphanomyces en pleospora (phoma).

Een partij mag bij levering niet meer dan 10% bieten met rot bevatten. Het is beter om een partij waar rotte bieten inzitten niet te bewaren, maar zo vroeg mogelijk leveren. Wortelrot door rhizoctonia, violetwortelrot, stengelaaltjes en pleospora (phoma) kan verder gaan in de bewaring. Herkenning in het veld is echter vaak lastig. Pas wanneer vrijwel de hele wortel rot is, gaat het loof geel verkleuren en verwelken. Bieten in de buurt van verkleurde of verwelkte bieten met ogenschijnlijk gezond loof (en kop) hebben vaak al aantasting op de wortel.

Rhizoctoniawortelrot begint met kleine, zwarte ingezonken vlekjes op het ondergrondse deel van de wortel (tweede biet van links)

Rhizoctonia

Wortelrot door rhizoctonia kan ook optreden in rhizoctoniaresistente rassen. Dit komt omdat deze rassen niet volledig resistent zijn. Bij een hoge rhizoctoniedruk en/of een slechte bodemstructuur, eventueel in combinatie met een lagere pH, zal er alsnog rot op treden. Hierbij is het aandeel rotte bieten in een resis-

tent ras wel vele malen lager dan in een vatbaar ras.

Aphanomyces

Aantasting door aphanomyces wordt sterk bevorderd door een vochtige bodem bij bodemtemperaturen boven de 10°C. Ook een lage pH (pH <6) bevordert de aantasting sterk. Daarnaast is de

ziektedruk hoger op percelen met een krappe (1 op 3 of nauwer) rotatie bieten en met een slechte bodemstructuur. Doordat de schimmel de wortel van buiten naar binnen aantast en het weefsel snel verteert wordt de wortel snel dunner, staan de bieten los in de grond en kan er bij het rooien forse puntbreuk optreden.

Aantasting door aphanomyces heeft een opmerkelijk droge aanblik. De schimmel tast de biet van buiten naar binnen aan. Ook de lichtbruine schurftplekken worden door aphanomyces veroorzaakt.

Violetwortelrot

Bij violetwortelrot hebben de bieten een paarse gloed na aantasting door de bodemschimmel (*Helicobasidium purpureum*). Deze schimmel kan lang overleven in de grond met name in plekken met een verdichte bodem en een slechte structuur. Op de wortel ontstaan

Violetwortelrot ontstaat als oppervlakkige plekken met een paarse, viltachtige laag. Na het schoonmaken van de biet is de paarsverkleuring binnen 1 à 2 dagen te zien.

oppervlakkige plekken met een paarse, viltachtige laag. Onder deze plekken gaan de bieten meer of minder rotten. Deze symptomen vallen in het veld niet snel op. Aan de hoop is het veel duidelijker te zien. Violetwortelrot heeft veel waardplanten, waaronder distels, wortelen en aardappelen. Het verbeteren van de structuur, een ruimer bouwplan (1 op 4 bieten of ruimer) en een goede bestrijding van de distels in alle gewassen kan helpen om de schade te beperken.

Pleospora/phoma

Bij kop- en wortelrot door pleospora (voorheen phoma) wordt de bovenkant van de biet aangetast. Het aangetaste weefsel wordt donker, bruin-zwart van kleur soms met scheurtjes en of wit schimmelpuis. Meestal is tot de oogst de aantasting alleen in de buitenste laag van de biet te vinden. In sommige gevallen zet het rot echter door en tast het de hele wortel aan. Heel opvallend is de sterke geur van de rotte bieten. Wortelrot door pleospora kan makkelijk verward worden met wortelrot veroorzaakt door stengelaaltjes.

Het door pleospora (phoma) aangetaste weefsel wordt donker, bruin-zwart van kleur soms met scheurtjes en of wit schimmelpuis

Stengelaaltjes

De aantasting door stengelaaltjes veroorzaakt eind september, begin oktober rot. Het rot trekt vanuit de kop naar beneden en de bieten hebben een sterke azijnachtige geur. Bij een beginaantasting zijn kurkachtige plekkjes net onder de schil zichtbaar. Het advies is om een perceel waarvan bekend is dat er stengelaaltjes voorkomen in de vroeglevering te rooien en snel te leveren.

Bij een beginaantasting door stengelaaltjes zijn kurkachtige plekkjes net onder de schil zichtbaar

Zelf herkennen?

Voor de herkenning van de verschillende soorten wortelrot in suikerbieten is een interactieve video gemaakt, die te vinden is op www.irs.nl/interactievevideos.

Bram Hanse

Rubriek onder
verantwoordelijkheid van:

Postbus 20, 4670 AA Dinteloord

Tel.: +31 (0) 165 516 070
Eindredactie: Jurgen Maassen

irs@irs.nl
www.irs.nl

Tarragrond die achterblijft na verlading bevat een hoge concentratie aan ziekten en plagen. Het advies is om hier bewust mee om te gaan.

GEWASRESTEN EN TARRAGROND BRON VAN ZIEKTEN EN PLAGEN

Bij de oogst van suikerbieten blijven gewasresten en tarragrond achter op het perceel en de laadplaats. Deze restanten bevatten vaak veel ziekten en plagen. Het advies is om hier bewust mee om te gaan zodat ziekten en plagen uit deze resten geen bron kunnen zijn voor besmettingen voor komend jaar of op andere percelen.

Ziekten en plagen zoals bietencysteaaltjes en rhizomanie kunnen in een hoge concentratie aanwezig zijn in tarragrond, bladschimmels zoals cercospora op bladresten en vergelingsvirussen juist in wortelresten. Dit vraagt dus gerichte aandacht om verspreiding te voorkomen.

Ploeg bladresten onder

Voor sommige ziekten en plagen, zoals bladschimmels en bietenvliegen is het goed om de bladresten onder te ploegen. De bladschimmel cercospora kan tot wel vier jaar overleven in de grond. Door gewasresten zo snel mogelijk na de oogst onder te ploegen gaan sporen van deze schimmel sneller dood en vormen ze een minder grote bron voor verspreiding. Bij een hoofdgrondbewerking in het voorjaar is het effect van ploegen veel minder groot omdat er in de winter al verspreiding via wind heeft plaatsgevonden. Het

vermoeden bestaat dat onderploegen in het najaar ook de overleving van de bietenvlieg verkleint. De bietenvlieg overleeft als pop de winter. Door gewasresten met poppen onder te ploegen, moeten vliegen in het voorjaar een langere weg afleggen voordat ze aan de oppervlakte komen, waardoor de druk van bietenvliegen dan lager zal zijn.

Bestrijd wortelresten op het perceel...

Maar niet alleen bladresten spelen een rol bij de overleving van ziekten en plagen. Ook wortelresten zijn daarbij belangrijk. Na de zachte winter van 2018/2019 bijvoorbeeld waren op veel percelen wintertarwe bietenkoppen zichtbaar met daarop nieuw gevormd blad. Deze nieuw uitgelopen spruiten op de oude bietenresten zijn een belangrijke bron voor de vergelingsvirussen, bladluizen, bietenkevertjes en als ze lang blijven staan ook voor

Op diverse percelen is vergelingsziekte zichtbaar dit seizoen. Het is belangrijk dat er geen resten achterblijven bij de oogst, omdat dit dan besmettingsbronnen zijn voor teeltseizoen 2020.

bladschimmels. Indien opslag zichtbaar is op het einde van de winter of in het vroege voorjaar, dan is het advies deze zo goed mogelijk te bestrijden. Zeker als dit resten van bietenpercelen betreft waar dit seizoen plekken vergelingsziekte zichtbaar waren. Op deze jonge spruiten vermenigvuldigen bladluizen zich erg makkelijk. De bladluizen zullen zodra de eerste bieten in het nieuwe seizoen bovenkomen zich

Een bietenstaart, waarin tientallen bietenkevertjes (te zien als ovale zwarte spikkels) de winter kunnen overleven

verplaatsen naar de nieuwe bietenperceelen en kunnen dan vroeg de bieten met virus infecteren.

... en van bietenhopen

Dit geldt ook voor bietenhopen, waar bieten zijn achtergebleven. Bij vorming van nieuw blad uit deze wortelresten spelen zij een belangrijke rol in de verspreiding van vergelingsvirussen. Daarom is er een teeltvoorschrift van de NVWA waarin staat dat suiker-, voeder- en rode bieten met blad opgeruimd dienen te worden.

Nieuw gevormd blad op achtergebleven bietenkoppen kunnen in zachte winters uitlopen. Het advies is om deze te bestrijden, zodat ze geen bron vormen voor de verspreiding van ziekten en plagen.

Tarraground niet naar ander perceel

De hoogste concentratie van ziekten en plagen zit in de grond rondom de wortel van de suikerbiet. Daarom bevat tarraground over het algemeen veel meer ziekten en plagen dan de rest van de grond. Hierbij is te denken aan aaltjes, zoals bietencysteaaaltjes en wortelknobbel-aaltjes, maar ook het rhizomanievirus en cercospora. Na verlading van suiker-

bieten blijft er altijd tarraground achter op de laadplaats. Het advies is om deze grond niet terug te brengen op het perceel, maar deze eerst tien jaar uit te laten zieken. In de meeste gevallen is dat echter niet haalbaar. Dan is het aan te bevelen deze grond terug te rijden naar het perceel waar de bieten van afkomstig zijn. Breng de grond nooit naar een ander perceel om te voorkomen dat ook deze percelen besmet raken.

Bladvorming op een bietenhoop. Als deze achterblijven op de opslagplaats zijn dit in het voorjaar belangrijke besmettingsbronnen voor vergelingsvirussen en bladluizen voor het nieuwe teeltseizoen.

Overleving van ziekten en plagen

Meer over de overleving van deze ziekten en plagen kunt u vinden in de Teelthandleiding 'Ziekten en plagen' op www.irs.nl.

Elma Raaijmakers en Bram Hanse

APPLICATIE HELPT OM INZICHT TE KRIJGEN IN OOGSTVERLIEZEN

Bietverlies tijdens de oogst kan ongemerkt aanzienlijk zijn. De IRS-applicatie oogstverliezen is een handig hulpmiddel om tijdens het rooien vlot inzichtelijk te maken hoeveel tonnen bieten achterblijven op het land. Met deze applicatie wordt een inschatting gemaakt van het bietverlies in de categorieën puntbreuk, te diep koppen en verlies van hele bieten. Hieruit wordt een verlies in tonnen per hectare berekend. Hierdoor is snel te zien of het verlies acceptabel is, maar ook waar verbetering mogelijk is. Communiceer de uitkomsten met de chauffeur van de rooier, zodat waar mogelijk de instellingen van de machine tijdens het werk direct kunnen worden aangepast. Dit alles om maximaal te oogsten wat aan bieten gegroeid is.

De applicatie is online te vinden via www.irs.nl/oogstverliezen en in de IRS-app of anders te downloaden op de smartphone via de bijgevoegde QR-code.

Jan-Kees Boonman

VACATURE RAAD VAN BEHEER

Cosun hanteert het zogenoemde traditionele bestuursmodel. De ledenraad van de coöperatie benoemt het bestuur, aangeduid als raad van beheer. Die bestaat uit negen leden: zes zijn coöperatielid, drie extern. In mei 2020 ontstaat een vacature voor een intern lid.

Functie-eisen

De primaire taak van de raad van beheer is het besturen van de coöperatie. Ook is zij eindverantwoordelijk voor de ontwikkeling en implementatie van het beleid voor zowel de coöperatie zelf, als de ondernemingen die tot Cosun behoren.

Cosun zoekt een praktiserend bietenteler met een goed contact met de praktijk. Belangrijke eigenschappen zijn: een diepgaand begrip van het coöperatieve deel van Cosun en goed de belangen en verwachtingen van de leden en de coöperatieve waarden en normen aanvoelen en de vaardigheid hebben het beleid naar de leden te kunnen uitdragen.

Cosun streeft naar een evenwichtige verdeling in de raad van

beheer over de verschillende regio's. Bij gelijke (bestuurlijke) geschiktheid zal de voorkeur uitgaan naar een kandidaat uit het Zuidoosten.

De functie kost minimaal zestig dagen per jaar. Verdere informatie treft u aan in het functieprofiel. Het profiel en het governance-model van Cosun staan op www.cosun.nl.

Reageren

Wilt u reageren op deze vacature, stuur dan uw motivatie, vergezeld van een uitgebreid CV, uiterlijk 18 november naar: secretariaat.rvb@cosun.com.

De kringbesturen en andere bestuursorganen van Cosun, maar ook leden kunnen een geschikte kandidaat aandragen via een bericht aan het secretariaat van de raad van beheer.

Voor vragen over de vacature kunt u contact opnemen met de voorzitter van de raad van beheer: dirk.de.lugt@cosun.com.

Procedure

De verkiezingsprocedure verloopt als volgt. Uit de kandidaten die zich melden naar aanleiding van deze oproep, en de aangedragen kandidaten maakt de raad van beheer een selectie. Uiteindelijk zal één kandidaat ter verkiezing worden voordragen aan de ledenraad.

Voor meer informatie over de procedure kunt u contact opnemen via secretariaat.rvb@cosun.com of (076) 53 03 307.

Alle reacties op deze oproep worden vertrouwelijk behandeld.

JONGERENRAAD ZOEKT NIEUWE LEDEN

Cosun vindt contact met en de inbreng van jonge aspirant-leden belangrijk. Dat gebeurt onder andere via de jongerenraad. De vijftien leden van de raad maken ieder deel uit van een kringbestuur en de voorzitter en secretaris zijn lid van de ledenraad van Cosun. De jongerenraad heeft daar adviesrecht.

Door het bereiken van de maximale zittingstermijn van zes jaar zijn er in maart 2020 vijf vacatures. De jongerenraad zoekt daarom nieuwe leden voor Zeeland, Overijssel-Zuid/Gelderland, Limburg, Groningen en Oost-/Zuid-Flevoland.

Aanmelden

Ben je tussen de 21 en 27 jaar, thuis actief in het bedrijf en wil je Cosun beter leren kennen en jouw stem en die van de jonge akkerbouwers laten horen? Meld je dan voor 1 december aan via secretariaat.rvb@cosun.com. Motiveer je aanmelding.

Je reactie wordt doorgestuurd naar het desbetreffende kringbe-

stuur en jongerenraadlid. Zij zullen een keuze maken. Deelname aan de jongerenraad kost ongeveer tien dagdelen per jaar.

Meer weten over de raad? Neem contact op met het huidige lid uit jouw kring. De leden staan op www.cosun.nl/cooperatie.

Contact opnemen met de voorzitter van de jongerenraad, René Leijten (06 23 23 36 34) of de secretaris, Philippe Packbier (06 11 07 28 70) kan ook.